

Narrativa Nova novel·la de l'autora basca, un aprofundiment en la malaltia mental sense abandonar la reflexió com a dona, treballadora i, ara, mare

Passin i llegeixin Aixa de la Cruz

MEY ZAMORA

Aixa de la Cruz (Bilbao, 1988) és una veterana de l'escriptura malgrat la seva edat. Va debutar el 2007 amb *Cuando fuimos los mejores*. El 2019 va fer ecosid amb *Cambiar de idea* (premi Euskadi de Literatura 2020 i Librotea), una crònica autobiogràfica, breu i intensa, escrita amb fermesa i resolució. Amb *Las herederas* engrandeix la seva literatura sense abandonar els temes que l'acompanyen en la seva condició de dona, ara mare, i treballadora.

L'àvia Carmen es va llevar la vida fa uns mesos i les seves quatre netes –les germanes Olivia i Nora, per una part, i Erica i Lis, per una altra– tornen a la casa que han rebut en herència per determinar el futur de l'habitatge i replantejar-se el seu futur. La novel·la dibuixa una constel·lació femenina en un univers familiar on els homes són satèl·lits.

L'obra dibuixa una constel·lació femenina en un univers familiar on els homes són satèl·lits

Es tracta d'un títol de tints clàssics. El retorn a la casa de la família i l'obertura del bagul dels records és també una constant literària. Hi ha molts relats recents que plantegen la curació que suposa allunyar-se de l'asfalt per reencarnar-se en vida en un entorn natural (malgrat que sigui amb el repartidor d'Amazon a la porta com planteja amb sorna aquest text). Tots aquests llocs comuns estan presents, però no defineixen la novel·la, només l'emmarquen.

Preval aquí la creació d'una atmosfera més enllà de la mera descripció: un ambient complex, amb plaques tectòniques que es desplacen. Un aire dens impregna aquestes pàgines i remou. Sent qui llegeix el foc canvia, com els personatges entren i surten de la casa i de si mateixos;

anem captant diferents angles, fins a completar una figura, un prisma. És un relat polièdric i harmònic en què les cosines i el referent de l'àvia suïcida transiten amb els seus pensaments i elucubracions complexes.

L'oniric té un pes en el relat. Resulta inquietant i pertorbador, com de vegades són els somnis. El seny i el desvari s'alternen per afrontar l'existència i els seus reptes (la maternitat, l'avortament, la criança, la precarietat laboral, la malaltia mental...).

En ocasions és l'Olivia qui ens guia. Metgessa cardióloga, controla i cuida. Assumeix la tasca de vigilar la seva germana Nora, que té problemes amb les drogues (i aspira a un any de letargia com el del personatge d'Otessa Moshfegh). A estones és la Lis, que ha patit un episodi psicòtic i és mare d'un nen petit, qui pren el comandament del relat. O la seva germana Erica, defensora a ultrança dels poders de la natura i de ritus alternatius. L'Olivia i la Lis; la Nora i l'Erica formen tàndem. No sempre. Les quatre dones resulten ser una cosa i la contrària. Ser una part i el tot.

L'ombra del suïcidat de l'àvia és allargada. Hi ha una predisposició genètica a l'addicció i al trastorn mental? El consum d'estupefaents i d'ansiolítics no és un invent nou –de l'Optalidón de llavors al Valium d'avui–. Tampoc la complexitat de les relacions familiars, el lloc que a mesura que envelleix es defineix com "el espació simbòlic en el que se busca culpables". Hi ha digressions sense artificio de temes de pes com les malalties psíquiques.

El text traspua maduresa formal i de fons. La literatura d'Aixa de la Cruz sembla sorgir d'un motor en funcionament constant, que exhala pàgines atapeïdes de vida, d'interrogants, de tempejos, lluny de convencionalismes i molt a prop de la realitat. |

Aixa de la Cruz
Las herederas

ALFAGUARA. 328 PÀGINES. 19,90 EUROS

L'aragonesa Maria Campillo debuta en la literatura amb una obra de caire autobiogràfic centrada en la seva infància

Narrativa Maria Campillo reconstrueix el clima i l'ambient del balneari Guajardo, a Alhama de Aragón, creat pel seu rebesavi, on passava l'estiu quan era canalla

L'aigua que fa recordar

JULIÀ GUILLAMON

Maria Campillo (Alhama de Aragón, 1953) és un referent dels estudis sobre literatura catalana. Amb les seves contribucions al període de la guerra i del primer exili –encapçalades per *Escriptors catalans i compromís antifeixista (1936-1939)*, un llibre del 1994, la seva tesi doctoral n'és l'especialista número 1. A més, ha publicat nombrosos articles en els quals, més enllà de l'aproximació a la literatura des del punt de vista històric, interpreta els grans autors catalans en una perspectiva universal. Aquests dos aspectes de la seva obra crítica conflueixen en un llibre que reconstrueix una part de la història familiar. La branca de la mare, Guajardo, va impulsar i sostenir un balneari i hotel a Alhama de Aragón, a prop de Calataiud, de la raça dels grans establiments termals europeus que van fer fortuna des de les darreries del segle XIX i que van tenir una edat d'or entre la Pri-

El rebesavi era ferrer, el besavi va estudiar a Suïssa com funcionava un establiment termal luxós i modern

mera i la Segona Guerra Mundial.

Generalment, les històries de balnearis se centren en els clients. Em ve al cap la introducció d'*Historias secretas de balnearios* (1971) de Joan Perucho quan diu, fotent-se'n, que als balnearis hi fa cap gent amb una gran capacitat d'esperança, que hi arriben empesos pel record d'una tarda de primavera o per la sospita de tenir una hepatitis crònica. En el llibre de Campillo, la clientela hi té una presència marginal. Tot el protagonisme recau en les generacions successives de Guajardos i, sobretot, en el personatge d'una nena barcelonina que cada estiu hi passava tres mesos al balneari. Ara aquesta nena és una professora i una escriptora que busca entendre aquell món traspasat. Com que en sap un munt de llegir textos, identifica els paranys d'escriure sobre el món d'ahir. Ho exposa en un prefaci magnífic en el qual estableix l'objectiu: oferir la

memòria d'un ambient i d'un clima.

D'aquella fantasia delicada dels anys daurats del termalisme n'hi han arribat uns quants objectes que, juntament amb els records que conserva de quan era petita, li permeten oferir un testimoni personal. Sorgeix una època d'un luxe una mica ratat, però encara imponent i grandiosos (el balneari tenia més de cent habitacions). El rebesavi era ferrer, el besavi va estudiar a Suïssa com funcionaven els grans establiments d'aquesta mena. Després tot aquell món, amb el saló de ball, els menjadors amb els clients classificats per nivells adquisitius, el gabinet d'inhalacions, el gimnàs i els banys, va anar de baixada. Com que molts dels personatges de la història èpica del Balneario Guajardo no els va arribar a conèixer en plenitud, dona entrada a la vida menuda del personal de servei (el xofer, el cuiner, la cambrera) que, en una casa on els amos van sempre molt enfrenats, tenen cura dels nens que enreden. La família també hi té un paper, és clar, el costat de les forces vives: el metge i el rector. Campillo brilla especialment quan parla de les coses, amb una gran capacitat evocativa: uns caramels de violeta, unes rajoles hidràuliques que ha retrobat a Cuba o una bandera d'Espanya que servia per vestir-se o per disfressar-se.

Ho fa amb una ironia deliciosa, quan es refereix a la "síndrome de la magdalenosi en fase aguda" i amb una tendresa amb fons antropològic, quan explica que als pobles de fa seixanta anys les criatures eren de totes les mares i que, quan una es pelava els genolls, sempre hi havia una veïna o altra que els envernissava de mercurina. De vegades hi fa intervenir una saviesa tota natural, quan diu que segons fa saber la Bíblia el nom forma part de la naturalesa de l'ésser designat. I per això l'avi es deia Àngel i el seu germà tronera, Dionísio. En las pàgines finals, parla del component de pietat que va aparellat a la memòria, i tanca elegantment el cercle del gran pròleg.

El balneari és un bon debut literari i fa venir ganes de llegir-ne més. |

Maria Campillo Guajardo

El balneari. Memòria d'una educació sentimental
L'AVENÇ. 171 PÀGINES. 17,50 EUROS

L'autora basca Aixa de la Cruz ens brinda amb '*Las herederas*' una obra reflexiva i madura tant en l'aspecte formal com en el fons

EMILIA GUTIÉRREZ